

Evidencijski broj / Article ID: 17519622
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section:

Istraživanje potopljenog zrakoplova

Odabrali Zadrane za rasvjetljavanje tajne Tulsamericana

str. ►► 42. i 43.

An underwater photograph showing the wreckage of a ship. The scene is dimly lit, with a diver visible in the lower right foreground, illuminated by a bright light source. The ship's structure, including what appears to be a propeller and various metal components, is visible in the background.

POSljednji LIBERATOR Dr. sc. Mate Parica sudjelovao u istraživanju ostataka potopljenog

Amerikanci odabrali Zadrane za rasvjetljavanje tajne Tulsamericana nakon sedam desetljeća

Tulsamerican je bio ponos američke avijacije, pa su angažman podvodnih arheologa, među kojima su bili dr. sc. Mate Parica, Marko Meštrov i Paolo Iglčić, zabilježili nacionalni mediji poput New York Posta

Zadarski stručnjaci susreli su se s novim tehnološkim rješenjima za podvodna istraživanja

Kada je 17. prosinca 1944. godine Tulsamerican, posljednji bombarder modela Liberator proizveden u tvornici Douglas u Tulusi (Oklahoma), krenuo u svoj posljednji predviđeni ratni let, formaciju aviona u kojoj je letio napali su njemački lovci. Nacisti su bili vrlo spretni u zračnim borbama te su uspjeli srušiti nekoliko bombardera, ali i oštetiti hidraulični sustav i jedan motor Tulsamericana.

Posada se ipak izvukla iz pogibelji i nastavila s letom prema improviziranoj pisti na otoku Visu, koja je prihvaćala baš takve avione, koji nisu bili u stanju doletjeti do baze u Italiji. Pokušala ga je prizemljiti, ali joj zbog oštećenja to nikako nije uspijevalo. Na kraju su Amerikanci ostali bez goriva i pali u more. Sedmoro članova posade uspjelo je iskočiti i spasiti se, jedno je tije-

lo kasnije pronađeno na površini a dvoje je s avionom ostalo u morskome grobu.

Serijski broj 42-51430

Ta tragedija nije bila zaboravljena, poput tisuća drugih u Drugom svjetskom ratu. Riječ je bila ipak o posebnom avionu kojeg su svojim doprinosima platili zaposlenici tvornice i građani Tulse, na kojeg su se prije upućivanja u ratne operacije potpisali svi radnici tvornice. Bio je medijski praćen sve do svojeg posljednjeg zadatka, a u Tulusi postoji i muzej koji mu je posvećen.

Godine 2009. jedan je ronilac na oko 500 metara od otoka kod južnog dijela Visa, na dubini od 39 metara, opazio ostatke aviona koji nisu bili u registru kulturne baštine. Prijavio je pronalazak i već sljedeće godine Hrvatski restauratorski zavod formirao je stručni tim koji je istra-

Istraživače je obišao i ministar obrane Damir Krstičević (sasvim desno Brendan Foley)

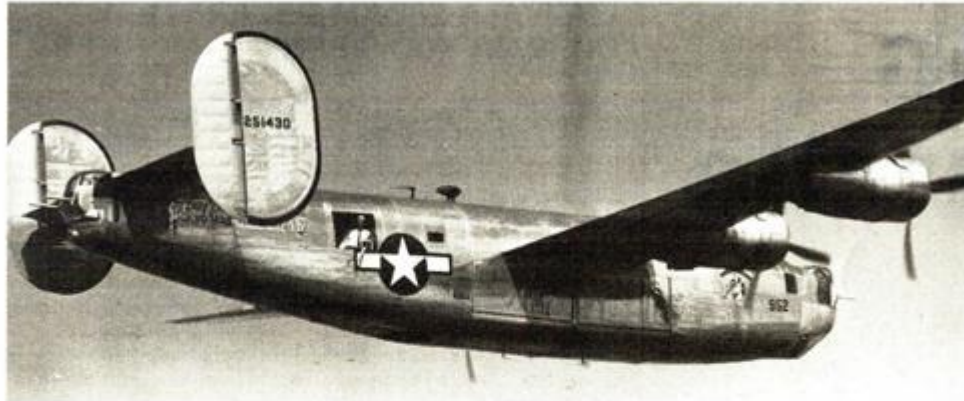
Prosijavanje sedimenta u potrazi za kostima

Rad s mamutskim sisaljicama

zrakoplova kod Visa

Tulsamerican na jednom od letova

žio olupinu. Među njima je bio i Danijel Frka, koji je uskoro otkrio pločicu i čarobni natpis – serijski broj 42-51430, koji je potvrdio kako se radi baš o Tulsamericanu.

Pokrenulo je to lavinu emocija u dalekoj Oklahomi, koja je vojnike doživljavala kao »svoju Ameliju Earhart«, najslavniju žrtvu pada aviona, na čiju je bezuspješnu potragu potrošeno 100 milijuna dolara. Agencija pri američkom Ministarstvu obrane koja brine o nestalim žrtvama DPAA osigurala je sredstva za povratak kostiju dvojice članova posade u domovinu, angažiravši vrhunskog podvodnog arheologa Brendana Foleya. Kada se pokazalo da će mu u istraživanju trebati pomoć hrvatskih ronilaca, brzo je došao do jedinog tima koji se uspio u tako kratkom roku pripremiti za zahtjevan zadatak – dr. sc. Mate Parice s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, s kojim su se za Vis uputili Marko Meštrović iz Agencije Han i student Paolo Igljić. Njihova je potraga brzo dala rezultate, te su ispod aviona pronađeni ostaci za koje se vjeruje da pripadaju jednom ili obojici članova posade.

Posao za antropologe

– Ronilačka ekipa morala je mamutskim sisaljkačama vaditi sediment ispod raspuknutog nosa aviona i nositi ga na brod, gdje se on prosijavao kako bi se našli ljudski ostaci. Pronađeno je nekoliko dužih i kraćih kostiju i zubi, te je naš arheološki dio posla završen, a antropolozi i drugi stručnjaci utvrdit će pripadaju li ostaci članovima posade, kaže Parica.

Zadarski stručnjaci imali su priliku surađivati s vrhunskim stručnjacima iz

Avione se može turistički razgledavati

Zbog prinudne piste koja je na Visu sagrađena za oštećene avione, viško je podmorje postalo prava grobnica savezničkih aviona u 2. svjetskom ratu. Znatan broj takvih aviona, među njima i desetak Liberatora, pokušavao se spuštati na more, nakon čega bi s manjim ili većim žrtvama završavali na morskome dnu.

Svi avioni, ističe dr. Parica, pod koncesijama su za rekreativno ronjenje, a Ministarstvo kulture redovito provodi monitoring kako bi se ustvrdilo ima li na njima kakvih oštećenja mimo onih koji nastaju pod utjecajem mora. I u zadarskom, točnije paškom podmorju, dosta je olupina aviona iz 1. i 2. svjetskog rata, pogotovo malih lovaca, koji predstavljaju, za sada, uglavnom neiskorišten turistički potencijal.

Grčke, Engleske i SAD-a, te se upoznati s najnovijom tehnologijom koja je u viškom podmorju korištena.

– Potragu za kostima provodili smo jednim posebnim strojem opremljenim kamerama i UV svjetlima koji raspoznaje različite materijale, i koji je inovacija baš jednog od ovih stručnjaka. Naravno, mogućnosti ovakvog stroja su puno šire i sigurno bismo ga i mi mogli koristiti pri budućim istraživanjima. Osim kostiju pronađeni su različiti ostaci komunikacijskih uređaja, prsluk, padobran..., otkriva Parica.

O njihovoj profesionalnosti izvijestili su i američki mediji, pa je tako New York Post, koji se tiska u pola milijuna primjeraka, objavio veliku reportažu u kojoj, između ostalog, spominje i angažman zadarskih ronilaca.

– Mi se inače bavimo starijim razdobljima, ali ovo je bila jedna iznimna situacija u kojoj su Amerikanci trebali pomoć, a nema puno ronilaca-arheologa koji mogu brzo odgovoriti na poziv.

Htjeli smo pomoći u takvoj situaciji, znajući i za očekivanja rodbine koja je s nesrpljenjem iščekivala vijesti, kaže Parica.

Zaron u Karinsko i Novigradsko more

Nakon Visa i netom odrađene kampanje u Ričulu, dr. Parica na jesen nastavlja s daljnjim istraživanjima. Prvi su na redu Karinsko i Novigradsko more, koji su rijetko istraživani, te iskapanja u pećini Vlakno na Dugom otoku koja vodi dr. Dario Vujević. Ističe kako je zadarsko okružje neiscrpno lokalitetima za istraživanja, ali on i njegovi kolege te obveze moraju kombinirati s pisanjem radova, predavanjima na Sveučilištu...

– Jedan od glavnih ciljeva je osposobljavanje studenata za takva istraživanja, pa u svim terenima sudjeluju i studenti koji su se približili stjecanju diplome, kako bi nakon završetka studiranja znali samostalno pripremati i voditi takva istraživanja, ističe Parica.

Fotografije: MORH i DPAA